

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**КАФЕДРА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ, АДМІНІСТРУВАННЯ ТА
МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ**

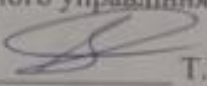
**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ»**

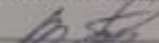
ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ	28 Публічне управління та адміністрування
СПЕЦІАЛЬНІСТЬ	281 Публічне управління та адміністрування
РІВЕНЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ	Перший (бакалаврський)
ФАКУЛЬТЕТ	Економічний

Парламентаризм та електронна демократія. Робоча програма навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти економічного факультету за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування, перший (бакалаврський) рівень вищої освіти. Розробник: К. М. Майстренко. Біла Церква: БНАУ, 2024, 21 с.

Розробник: К. М. Майстренко, канд. наук з держ.упр.

Робочу програму затверджено на засіданні кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки
(Протокол № 20 від 03.07. 2024 р.)

Завідувач кафедри публічного управління, адміністрування та міжнародної економіки
д-р екон. наук, професор Т.В. Сокольська

Гарант ОП «Публічне управління та адміністрування»
канд. екон. наук, доцент В.І. Панасюк

Схвалено групою зі змісту та якості освіти економічного факультету
(Протокол № 7 від 09.07.2024 р.)

Керівник групи зі змісту та якості освіти економічного факультету
д-р екон. наук, професор І.М. Паска

ЗМІСТ

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	4
2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ	5
3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	5
4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ТА ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ»	6
5. СТРУКТУРА ДИСЦИПЛІНИ	7
6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ	8
6.1. Лекції	8
6.2. Практичні заняття	12
6.3. Самостійна робота	13
6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань	15
7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ	16
8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ	17
9. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ	17
10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ	17
11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ	19
12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	20

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Згідно з навчальним планом на 2024–2025 навчальний рік, на вивчення дисципліни «Парламентаризм та електронна демократія» для денної форми навчання виділено всього 150 академічних годин (5 кредитів ECTS), у т.ч. аудиторних – 56 години (лекції – 28, практичні заняття – 28), самостійна робота студентів – 94 годин.

Опис навчальної дисципліни за показниками та формами навчання наведено в таблиці:

Найменування показників	Шифр та найменування галузі знань, спеціальності, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів, відповідних ECTS – 5	Галузь знань 28 «Публічне управління та адміністрування»	Обов'язкова	
Змістових модулів – 2	Спеціальність: 281 «Публічне управління та адміністрування»	<i>Рік підготовки:</i>	
Індивідуальне науково-дослідне завдання - есе		4-й	5-й
Загальна кількість академічних годин – 150		<i>Семестр</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 6		7-й	8-й
		<i>Лекції</i>	
	Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	28 год	6 год
		<i>Практичні</i>	
		28 год.	6 год.
		<i>Самостійна робота</i>	
		94 год	138 год.
		Підсумковий контроль: іспит	

Метою вивчення дисципліни «Парламентаризм та електронна демократія» є формування у студентів загальних уявлень про сутність, особливості та становлення парламентаризму, демократії як суспільного ідеалу і політичної практики, електронної демократії як механізму політичної взаємодії, політичних партій як елементу парламентаризму, вибори як атрибуту представницької демократії, які повинен мати публічний управлінець для фахової роботи за певним рівнем кваліфікації.

2. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Обов'язкова дисципліна «Парламентаризм та електронна демократія» базується на знаннях таких дисциплін, як «Електронний документообіг», «Основи публічного управління», «Публічна політика».

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Символ результатів навчання за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування» відповідно до освітньо-професійної програми	Результати навчання з дисципліни
РН1. Використовувати базові знання з історичних, культурних, політичних, соціальних, економічних засад розвитку суспільства	1.1. Знати і розуміти витоки і сутність демократії як суспільного явища. 1.2. Знати процес генезису демократії в історії України. 1.3. Знати теорію інформаційної демократії та її концептуальні підходи.
РН9 Знати і розуміти основні принципи організації економічної співпраці та розвитку щодо активізації участі громадян у політиці	9.1. Розуміти основи електронного урядування, уміти використовувати сучасні інструменти електронної демократії.
РН12. Уміти налагодити комунікацію між громадянами та органами державної влади і місцевого самоврядування	12.1. Знати сутність і значення електронних петицій як дієвого інструменту сучасної демократії. 12.2. Уміти налагодити ефективну комунікацію громадськості й влади, використовувати сервіс електронних консультацій

4. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ПАРЛАМЕНТАРИЗМ та ЕЛЕКТРОННА ДЕМОКРАТІЯ »

Змістовий модуль 1.

Парламентаризм як суспільне явище та механізм гарантування державної стабільності

Тема 1.1. Парламентаризм як політичний інститут та процес.

Тема 1.2. Становлення парламентаризму у світовій політичній практиці.

Тема 1.3. Основні типи парламентаризму.

Тема 1.4. Парламентаризм в Україні.

Тема 1.5. Політико-адміністративна еліта: діяльність, відповідальність, ефективність

Тема 1.6. Верховна Рада України. Внутрішня організація Верховної Ради

Тема 1.7. Парламентський контроль та моніторинг парламентської діяльності.

Змістовий модуль 2. Основи електронної демократії

Тема 2.1. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії.

Тема 2.2. Інструменти та методика електронного залучення.

Тема 2.3. Сучасні концепції е-уряду та е-демократії, сутність, мета, основні завдання електронної демократії.

Тема 2.4. Цілі ефективного управління електронної демократії як шлях до соціального згуртування та демократичних процесів.

Тема 2.5. Сектори та інструменти електронної демократії.

Тема 2.6. Досвід використання інструментів електронної демократії в країнах ЄС.

Тема 2.7. Електронний парламент та інструменти електронної демократії.

5. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					заочна форма				
	всього	у тому числі				всього	у тому числі			
		л	п	інд	СРС		л	п	інд	СРС
<i>Змістовий модуль 1. Парламентаризм як суспільне явище та механізм гарантування державної стабільності</i>										
Тема 1.1	12	2	2	2	8	10	2	-	2	8
Тема 1.2	12	2	2		8	10	-	-		10
Тема 1.3.	12	2	2		8	10	-	-		10
Тема 1.4.	12	2	2		8	11	2	-		9
Тема 1.5.	8	2	2		4	12	-	-		12
Тема 1.6.	12	2	2		8	10	2	-		8
Тема 1.7.	12	2	2		6	10	-	2		8
<i>Разом за ЗМ 1</i>	<i>80</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>2</i>	<i>50</i>	<i>75</i>	<i>6</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>67</i>
<i>Змістовий модуль 2. Основи електронної демократії</i>										
Тема 2.1.	10	2	2	2	6	11	-	2	2	9
Тема 2.2	10	2	2		6	10	-	-		10
Тема 2.3	10	2	2		6	12	-	2		10
Тема 2.4	10	2	2		6	12	-	-		12
Тема 2.5	10	2	2		6	10	-	-		10
Тема 2.6	10	2	2		4	8	-	-		8
Тема 2.7	10	2	2		6	10	-	-		10
<i>Разом за ЗМ 2</i>	<i>70</i>	<i>14</i>	<i>14</i>	<i>2</i>	<i>40</i>	<i>75</i>	<i>-</i>	<i>4</i>	<i>2</i>	<i>69</i>
Всього годин	150	28	28	4	90	150	6	6	4	134

Примітка: л – лекції, п – практичні заняття, інд – індивідуальні завдання, СРС – самостійна робота студентів.

6. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Лекції

Тема і зміст лекції	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1. Парламентаризм як суспільне явище та механізм гарантування державної стабільності</i>	
<p>1.1. Парламентаризм як політичний інститут та процес. Основні підходи до визначення поняття парламентаризму. Ознаки та принципи парламентаризму. Поняття парламентаризму. Парламентаризм і конституціоналізм. Парламентаризм і форма державного правління. Парламентаризм і політичний режим. Незавершений парламентаризм. Парламентське правління. Моністичний парламентаризм. Дуалістичний парламентаризм. Раціоналізований парламентаризм. Парламентський міністеріалізм. Парламентаризм і президенціалізм. Основні підходи до розуміння демократії. Пряма та представницька демократія. Сучасні концепції демократії. Особливості демократії як політичного режиму.</p>	2
<p>1.2. Становлення парламентаризму у світовій політичній практиці. Британські концепції парламентаризму: Дж. Локк «Два трактати про державне правління», Е. Берк та концепція парламентського представництва, І. Бентам і концепція утилітаризму, Дж. Міль та есе «Представницьке правління», Г. Спенсер, Т. Г. Грін. Американські концепції парламентаризму: Дж. Медісон, Т. Джефферсон, Л. Гамільтон. Ідеї бікамералізму. Ідеї парламентаризму в німецькій філософії: Кант і принцип народного суверенітету, Гегель і «Філософія права». Основні ідеї парламентаризму в українській політичній думці (П. Орлик, М. Драгоманов, М. Кістяківський, М. Туган-Барановський, М. Грушевський, М. Днестрянський та ін.) Парламентські інституції в античному світі. Гендерна демократія: особливості становлення в Україні та світі.</p>	2
<p>1.3. Основні типи парламентаризму. Типи сучасних парламентів за структурою, за способом визначення компетенції. За роллю в механізмі держави. Однопалатні парламенти. Двопалатна структура парламенту. Порядок формування парламентів. Система парламентських виборів. Прямі вибори. Непрямі або багатоступінчасті вибори. «Реальне представництво». Формування парламентів на змішаній основі. Член парламенту «за посадою». Норма представництва. Кількісний склад парламентів: специфіка унітарних і федеративних держав. Вестмінстерська парламентська система: переваги та недоліки (склад, організація: керуючі органи, комітети, дебати), повноваження, розгляд законопроектів). Американська (конгресійна) модель. Змішана модель (Німеччина, Франція та ін.).</p>	2

Система стримувань та противаг: американський та європейський досвід. Процес законотворення в цих моделях (порівняльний аналіз). Криза парламентаризму та її прояви.	
1.4. Парламентаризм в Україні Становлення парламентаризму на сучасних українських територіях. Перебудова і зміни в політичній системі. Здобуття незалежності і реформування політичної системи.	2
1.5. Політико-адміністративна еліта: діяльність, відповідальність, ефективність. Походження політичної еліти і її роль у суспільстві. Політична еліта: структура й системи відбору. Сучасні теорії еліт. Політична еліта України. Сучасні тенденції в розвитку політичного лідерства.	2
1.6. Верховна Рада України. Внутрішня організація Верховної Ради. Структура, функції та повноваження Верховної Ради України. Порядок діяльності Верховної Ради України, її органів і посадових осіб. Закон України «Про комітети Верховної Ради України». Структура Верховної Ради України. Конституційний склад Верховної Ради України. Загальнопарламентські інститути Верховної Ради: Голова Верховної Ради України, перший заступник Голови Верховної Ради, заступники Голови Верховної Ради (керівні посадові особи), апарат Верховної Ради та їх повноваження. Контрольні органи парламенту та Уповноважений з прав людини. Депутатський імунітет та індемнітет. Поняття «внутрішня організація парламенту». Регламент Верховної Ради України (ВР). Парламентські фракції (групи). Поняття «парламентська партія». Постійні комітети (комісії) ВР. Принципи формування та повноваження. Спеціалізовані комітети (комісії). Тимчасові комісії. Процедура формування складу постійних і спеціальних комітетів (комісій). Допоміжний апарат Верховної Ради. Поняття закону і законодавства. Законодавча практика. Вдосконалення законодавчої процедури у Верховній Раді України. Внесення законопроекту до Верховної Ради України органами або особою, які мають право законодавчої ініціативи. Розгляд законопроектів. Прийняття закону чи іншого правового акта Верховної Ради України. Підписання та обнародування закону чи іншого правового акта Верховної Ради.	2
1.7. Парламентський контроль та моніторинг парламентської діяльності. Поняття «парламентський контроль». Об'єкти парламентського контролю: виконавча влада, Глава держави, судова влада, збройні сили. Моделі парламентського контролю: особливості парламентських, президентських і змішаних держав. Форми контролю: запит депутатів до глави уряду або окремих міністрів; інтерпеляція, депутатський запит, депутатська пропозиція; резолюція про довіру уряду; регулярні звіти урядів та міністерств	2

<p>про їхню діяльність; послання глав держав і тронні промови монархів. Постійні, спеціальні й слідчі комісії (комітети) як засоби парламентського контролю. Парламентські слухання: функція, процедура проведення. Формальне затвердження парламентом звіту про виконання державного бюджету за рік. Рахункові (лічильні) палати парламентів. Аналітичні звіти про підсумки законодавчої роботи. Результати парламентського моніторингу в Україні (Лабораторія законодавчих ініціатив) і світі. Відповідальність парламентаріїв перед суспільством за результати діяльності.</p>	
<p>Разом за змістовий модуль 1</p>	14
<p><i>Змістовий модуль 2. Основи електронної демократії</i></p>	
<p>2.1. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії. Еволюція е-демократії. Концепції е-демократії. Форми та моделі е-демократії. Синергетичне поєднання цифрового та демократичного сценаріїв суспільного розвитку. Прозорість – ключова ознака демократії. Перше завдання електронної демократії є посилення інформаційної прозорості. Комунікативна субсидіарність. Геопросторові інформаційні системи. Метою державної політики е-демократії.</p>	2
<p>2.2. Інструменти та методика електронного залучення. Інструменти електронного залучення. Чинники електронного залучення. Виклики електронного залучення громадян. Масштаб. Спроможність. Послідовність. Оцінювання е-залучення. Готовність. Е-демократія як чинник підвищення ефективності комунікації громадськості й влади.</p>	2
<p>2.3. Сучасні концепції е-уряду та е-демократії. Концепція «електронної демократії». Ключова характеристика е-демократії. Основні переваги е-демократії як форми реалізації демократичних процедур.</p>	2
<p>2.4. Цілі ефективного управління електронної демократії як шлях до соціального згуртування та демократичних процесів. Цілі е-демократії як цілі ефективного управління – прозорість, підзвітність, відповідальність, включення, проведення дискусій, інклюзивність, доступність, участь, субсидіарність, довіра до демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів, соціальне згуртування. Е-демократія - формування і прийняття суспільних рішень. Електронна демократія вимагає інформації, діалогу, спілкування, дискусії і безперервного створення відкритих публічних майданчиків, де громадяни можуть гуртуватися з метою відстоювання своїх громадянських інтересів, відкриває нові канали для інформації, спілкування, дискусій та участі, підвищує рівень прозорості та підзвітності, вона має потенціал усунення недоліків в існуючих демократичних інститутах і процесах, у сфері побудови громадянського суспільства, включаючи його побудову серед меншин і разом з ними.</p>	2

<p>2.5. Сектори та інструменти електронної демократії. Електронний парламент, електронне законодавство, електронне правосуддя. Електронне посередництво. Електронна ініціатива. Електронні вибори. Електронне голосування. Електронні консультації. Електронні звернення. Електронна агітація Електронний підрахунок голосів та електронні опитування. Використання е-демократією переваг електронної участі, електронної дискусії та електронних форумів. Електронні адміністративні послуги.</p>	2
<p>2.6. Досвід використання інструментів електронної демократії в країнах ЄС. Комп'ютерні компетентності е-демократії. Обмін хорошими практиками для розвитку активної громадянської позиції в ЄС. Електронні консультації (веб-сервіси для отримання зворотного зв'язку з громадянами з питань політики та державна підтримка участі громадян у плануванні політики), електронні дискусії (форуми громадян та представників державних органів), веб-трансляції парламентських дебатів, засідань колегіальних органів. Консультації (консультативна суспільна участь) – громадяни можуть висловити свою думку з важливіших питань, впливаючи безпосередньо на прийняття рішення з важливих суспільних питань. Співробітництво (спільна участь громадськості та влади).</p>	2
<p>2.7. Електронний парламент та інструменти електронної демократії. Парламент в інформаційну епоху. Потенційні вигоди використання ІКТ у парламентській діяльності. Електронний парламент. Управління і організація розбудови електронного парламенту. Інформаційна інфраструктура та послуги електронного парламенту. Основні бази даних Верховної Ради України. Основні принципи організації економічної співпраці та розвитку. Активізація участі громадян у політиці. Поняття електронної демократії у вітчизняному законодавстві. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства». Стратегія суспільних відносин. Правова основа розвитку е-демократії. Інструменти е-демократії. Альтернативи (пропозиції) реалізації е-демократії в Україні.</p>	2
<p>Разом за змістовий модуль 2</p>	14
<p>Всього</p>	28

6.2. Практичні заняття

№ з/п	Назва теми	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1.</i>		
1.	Демократія як суспільний ідеал і політичний режим	2
2.	Історія українського парламентаризму	2
3.	Парламентські інституції в античному світі	2
4.	Перебудова і зміни в політичній системі України	2
5.	Політико-адміністративна еліта	2
6.	Внутрішня організація Верховної Ради	
7.	Моніторинг парламентської діяльності	2
Разом змістовний модуль 1		14
<i>Змістовий модуль 2.</i>		
8.	Інформаційна демократія в сучасній політичній науці	2
9.	Електронні петиції як дієвий інструмент сучасної демократії	2
10.	Електронне правосуддя, складові системи українського правосуддя	2
11.	Е-демократія як чинник підвищення ефективності комунікації громадськості й влади Е-демократія як механізм політичної взаємодії	2
12.	Інфодемократія в системі державного управління, загальні тенденції становлення та розвитку інформацій	2
13.	Концепції е-демократії, її форми, моделі інформаційної демократії	2
14.	Майбутнє інформаційної демократії в Україні. Соціальні обов'язки держави у процесі демократизації	2
Разом за змістовий модуль 2		14
Всього		28

6.3. Самостійна робота

Назва теми	К-ть годин
<i>Змістовий модуль 1. Парламентаризм як суспільне явище та механізм гарантування державної стабільності</i>	
1.3. Парламентаризм як політичний інститут та процес. Поняття парламентаризму. Парламентаризм і конституціоналізм. Парламентаризм і форма державного правління. Парламентаризм і політичний режим. Демократія в глобальному контексті, поширення і якість. Сучасні концепції демократії. Особливості демократії як політичного режиму.	8
1.4. Становлення парламентаризму у світовій політичній практиці. Торії та концепції парламентаризму. Парламентські інституції в античному світі.	8
1.3. Основні типи парламентаризму. Типи сучасних парламентів за структурою, за способом визначення компетенції. Моделі парламентських систем: переваги та недоліки (склад, організація: керуючі органи, комітети, дебати), повноваження, розгляд законопроектів). Процес законотворення в цих моделях (порівняльний аналіз). Криза парламентаризму та її прояви.	8
1.4. Парламентаризм в Україні Становлення парламентаризму на сучасних українських територіях. Здобуття незалежності і реформування політичної системи.	8
1.5. Політико-адміністративна еліта: діяльність, відповідальність, ефективність. Сучасні теорії еліт. Політична еліта України. Сучасні тенденції в розвитку політичного лідерства.	4
1.6. Верховна Рада України. Внутрішня організація Верховної Ради. Функції і повноваження парламенту: поняття і види. Законодавчі повноваження Верховної Ради України та правові форми їх реалізації. Кадрово-номінаційні повноваження Верховної Ради України. Відносини Верховної Ради України з Президентом України і Кабінетом міністрів. Бюджетні повноваження Верховної Ради України. Контрольні повноваження Верховної Ради України і правові механізми їх забезпечення. Межі повноважень Верховної Ради України як предмет розгляду Конституційним Судом України.	8
1.7. Парламентський контроль та моніторинг парламентської діяльності. Моделі парламентського контролю: особливості	6

парламентських, президентських і змішаних держав. Результати парламентського моніторингу в Україні (Лабораторія законодавчих ініціатив) і світі. Відповідальність парламентаріїв перед суспільством за результати діяльності.	
Разом за змістовий модуль 1	50
ІНДЗ	2
<i>Змістовий модуль 2. Основи електронної демократії</i>	
2.1. Електронна демократія як механізм політичної взаємодії. Комунікативна субсидіарність. Геопросторові інформаційні системи.	6
2.2. Інструменти та методика електронного залучення. Інструменти електронного залучення. Основні виклики стосовно електронного залучення громадян. Масштаб. Спроможність. Послідовність. Оцінювання е-залучення. Готовність. Інформація – це основа участі громадськості.	6
2.3. Сучасні концепції е-уряду та е-демократії, сутність, мета, основні завдання електронної демократії. Концепція «електронної демократії». Ключова характеристика е-демократії. Основні переваги е-демократії як форми реалізації демократичних процедур.	6
2.4. Цілі ефективного управління електронної демократії як шлях до соціального згуртування та демократичних процесів. Цілі е-демократії як цілі ефективного управління – прозорість, підзвітність, відповідальність, включення, проведення дискусій, інклюзивність, доступність, участь, субсидіарність, довіра до демократії, демократичних інститутів та демократичних процесів, соціальне згуртування.	6
2.5. Сектори та інструменти електронної демократії. Використання е-демократією переваг електронної участі, електронної дискусії та електронних форумів. Етапи підготовки та проведення е-референдумів, е-ініціатив, е-зібрань та е-з'їздів. Вимоги до е-голосування. Вимоги щодо кількості підписів під е-петицією в окремих країнах.	6
2.6. Досвід використання інструментів електронної демократії в країнах ЄС. Комп'ютерні компетентності е-демократії. Обмін хорошими практиками для розвитку активної громадянської позиції в ЄС. Електронні консультації (веб-сервіси для отримання	4

зворотного зв'язку з громадянами з питань політики та державна підтримка участі громадян у плануванні політики), електронні дискусії (форуми громадян та представників державних органів), веб-трансляції парламентських дебатів, засідань колегіальних органів. Консультації (консультативна суспільна участь) – громадяни можуть висловити свою думку з важливіших питань, впливаючи безпосередньо на прийняття рішення з важливих суспільних питань. Співробітництво (спільна участь громадськості та влади) – участь громадян і груп громадян, груп за інтересами, корпорацій, об'єднань і некомерційних організацій, у суспільних справах, задля підвищення якості та доступності результатів демократичних процесів.	
2.7. Електронний парламент та інструменти електронної демократії. Основні інструменти реалізації е-демократії в Україні та світі. Альтернативи (пропозиції) реалізації е-демократії в Україні та світі. Звіти ООН з розвитку електронного урядування.	6
Разом за змістовий модуль 2	40
ІНДЗ	2
Всього	94

Примітка: У розрахунку годин на виконання самостійної роботи передбачено час на виконання індивідуальних завдань.

6.4. Орієнтовна тематика індивідуальних та групових завдань

1. Етапи розвитку парламентаризму в українській історії.
2. Парламентські інститути в античному світі.
3. Станово-представницькі установи Середньовіччя та Нового часу: іспанські кортеси, французькі Генеральні штати, Велика рада Англії.
4. Сучасний парламентаризм, його значення та функції.
5. Установча функція парламенту: поняття.
6. Поняття «політичне лобіювання».
7. Політичне лобіювання в українському парламенті.
8. Проблема утвердження парламентаризму в постсоціалістичних країнах.
9. Проблема парламентаризму у президентських республіках.
10. Поняття «криза парламентаризму», її сутність.
11. Роль парламентів у формуванні урядів.
12. Витоки, сутність та зміст демократії.
13. Аспекти і різновиди демократії.
14. Пастки, загрози і межі демократії.
15. Основні цінності демократії та їхній аналіз.

16. Передумови демократії та їхня класифікація.
17. Характеристика цінностей демократії.
18. Аналіз поширення і якості демократії в сучасному світі.
19. Теорія і практика сучасних трансформацій до демократії.
20. Поняття, чинники та соціально-політичні наслідки глобальних хвиль демократизації.
21. Генезис демократії в історії України.
22. Аналіз проблем розвитку демократії в сучасній Україні.
23. Роль політичної еліти у становленні демократії в Україні наприкінці 1980-х – на початку 1990-х рр.
24. Роль дисидентського руху у формуванні української демократичної традиції.
25. Характеристика сучасного розуміння прав і свобод людини в контексті світового та українського рівнів.
26. Генезис, теорія і практика понять «громадянин» та «громадянство».
27. Выборчий процес: чинники та критерії демократичності.
28. Аналіз теорії групової політики.
29. Сутність, різновиди і функції груп інтересів та способи їх впливу на прийняття владних рішень.
30. Характеристика моделей захисту групових інтересів.
31. Особливості формування груп інтересів у посткомуністичній Україні.
Історична еволюція, сутність та різновиди громадянського суспільства.
32. Відновлення громадянського суспільства в Україні .
33. Легітимність політичної влади та громадянська культура.
34. Політична підтримка демократії в Україні.
35. Економічна роль держави у підтримці демократії: аналіз моделей ринкової економіки.
36. Демократія та соціальна політика, її суб'єкти і функції.
37. Порівняльний аналіз моделей сучасної демократії і формування соціальної політики у світі та в сучасній Україні.
38. Політична відповідальність та функції ЗМІ в демократичному суспільстві.
39. Нація і народ. Різновиди та основні функції нації. Становлення української нації.
40. Роль політичних партій у розвитку демократії: світовий та український.

7. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладання навчальної дисципліни «Парламентаризм та електронна демократія» використовуються як традиційні (лекції та практичні заняття) так і інноваційні методи та технології навчання (проблемні лекції, лекції-візуалізація дискусії, мозковий штурм, презентації, кейс-стаді).

Під час лекційного курсу застосовуються слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point, роздатковий матеріал, дискусійне

обговорення проблемних питань. Лекції проводяться за принципом зворотного зв'язку, поєднуючи пояснення з активним залученням слухачів та дискусійним обговоренням проблемних питань.

На практичних заняттях використовуються наступні методи: заслуховуються доповіді-презентації, виконання індивідуальних та групових ситуаційних завдань, проводяться дискусії, ділові та рольові ігри.

8. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Поточний контроль з предмету «Парламентаризм та електронна демократія» включає тематичне оцінювання та модульний контроль.

Тематичне оцінювання аудиторної та самостійної роботи студентів здійснюється на основі отриманих ними поточних оцінок за усні та письмові відповіді з предмету, самостійні, практичні та контрольні роботи.

Поточний контроль за виконанням ІНДЗ здійснюється відповідно до графіку виконання завдання.

Модульний контроль проводиться у формі написання письмової контрольної роботи.

Кількість отриманих балів з кожного виду навчальних робіт за різними формами поточного контролю виставляється студентам у журнал академічної групи та електронний журнал після кожного контрольного заходу.

Підсумковий контроль навчальної діяльності студентів здійснюється у формі заліку за результатами поточного контролю (тематичного оцінювання, виконання ІНДЗ та модульного контролю) і не передбачає обов'язкової присутності студентів. Результати заліку оприлюднюються в журналі академічної групи до початку екзаменаційної сесії.

9. ЗАСОБИ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Оцінка за лекційне заняття виставляється за активність студента в дискусії. Оцінку на практичному занятті студент отримує за виконані ситуативні завдання, зроблені доповіді, презентації, есе, активність під час дискусій.

Під час підсумкового контролю засобами оцінювання результатів навчання з дисципліни є стандартизовані комп'ютерні тести.

10. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Поточний контроль успішності здобувачів вищої освіти здійснюється за чотирирівневою шкалою – «2», «3», «4», «5».

**Критерії оцінювання результатів навчання
за чотирирівневою шкалою**

Бали	Критерії оцінювання
«Відмінно»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано завдання. Водночас здобувач вищої освіти має продемонструвати вміння аналізувати і оцінювати явища, факти і процеси, застосовувати наукові методи для аналізу конкретних ситуацій, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів, докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Добре»	Отримують за роботу, в якій повністю і правильно виконано 75 % завдань. Водночас здобувач вищої освіти виявляє навички аналізувати і оцінювати явища, факти і події, робити самостійні висновки, на основі яких прогнозувати можливий розвиток подій і процесів та докладно обґрунтувати свої твердження та висновки.
«Задовільно»	Отримують за роботу, в якій правильно виконано 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не виявив уміння аналізувати і оцінювати явища, факти та недостатньо обґрунтував твердження та висновки, недостатньо впевнено орієнтується у навчальному матеріалі.
«Незадовільно»	Отримують за роботу, в якій виконано менш як 60 % завдань. При цьому здобувач вищої освіти не вміє аналізувати явища, факти, події, робити самостійні висновки та їх обґрунтувати, що свідчить про те, що він не оволодів програмним матеріалом.

Підсумкова оцінка з дисципліни виставляється за 100-бальною шкалою. Вона обчислюється як середнє арифметичне значення (САЗ) всіх отриманих здобувачем оцінок з наступним переведенням їх у бали за такою формулою:

$$БПК = \frac{САЗ \times \max ПК}{5},$$

де *БПК* – бали з поточного контролю; *САЗ* – середнє арифметичне значення усіх отриманих студентом оцінок (з точністю до 0,01); *max ПК* – максимально можлива кількість балів з поточного контролю.

Відсутність здобувача на занятті у формулі приймається як «0».

При умові повного виконання навчального навантаження та отримання студентом 35 балів, студент допускається до іспиту.

**Розподіл балів, що присвоюється здобувачам вищої освіти з навчальної дисципліни
«Парламентаризм та електронна демократія» за підсумкового контролю «іспит»**

Види робіт	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	МК	ІНДЗ	Підсумковий контроль	Загальний бал
Максимально можлива кількість балів	10	20	10	20	10	30	100

Здобувачі мають право на визнання результатів навчання набутих під час неформальної та інформальної освіти¹, пов'язаних з тематикою програми навчальної дисципліни «Парламентаризм та електронна демократія» за наявності сертифікату, свідоцтва тощо.

Відповідно до отриманих балів здобувачам присвоюються кредити ECTS (табл. 3).

Таблиця 3

Шкала оцінювання успішності здобувачів вищої освіти

Сума балів на всі форми навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
74-81	C	Добре
64-73	D	Задовільно
60-63	E	Задовільно
Сума балів на всі форми навчальної діяльності	Оцінка в ECTS	Оцінка за національною шкалою
35-59	FX	Не задовільно
1-34	F	Не задовільно

11. ПЕРЕЛІК НАОЧНИХ ТА ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ НАВЧАННЯ

Наочні засоби: Слайдові презентації у програмі Microsoft Office Power Point; навчально-методичне забезпечення; навчальні матеріали в системі Moodle.

Технічні засоби: ПК; мультимедійне обладнання.

Комунікаційні он-лайн технології: онлайн-платформи ZOOM, Google Meet, Microsoft Team, електронна пошта, мобільні додатки Viber, Telegram, Messenger.

¹ Онлайн-лекції Освітнього Центру Верховної Ради України, тощо.

12. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього. За заг. ред. Л. Комахи, І. Алексеєнко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2022. 976 с.
2. Посібник з підготовки оцінки законодавчого впливу. Парламентський центр та Лабораторія законодавчих ініціатив. 2022. 78 с. URL: https://parlament.org.ua/wp-content/uploads/2023/01/Handbook_UKR.pdf.
3. Парламентаризм як особлива система публічного управління: навчально-метод. посіб. / В.А. Гошовська та ін.; за заг. ред. Валентини Гошовської. Київ.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2023. 246 с.
4. Гошовська В.А. Парламентаризм : підручник. К. : НАДУ. 2016. 672 с.
5. Грицяк Н. В, Соловійов С. Г. Електронна демократія: навч. посіб. За заг. ред. Н. В. Грицяк. К.: НАДУ, 2015. 66 с.
6. Цінності, стандарти, компетентність у парламентській діяльності : навч. посіб. / за заг. ред. проф. В.А.Гошовської. К. : НАДУ, 2016. 193 с. Серія «Бібліотека народного депутата».
7. Теорія та історія вітчизняного парламентаризму : монографія / за заг. ред. В.А.Гошовської. К. : НАДУ, 2013. 368 с.
8. Міщук М. Інститут парламентаризму. Навчально-методичний посібник для студентів, які навчаються за спеціальністю “Політологія”. Івано-Франківськ, 2017. 46 с.
9. Дерев’янку С. М., Матвієнків С. М. Політичне прогнозування: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ: Вид-во ПНУ ім. В. Стефаника, 2022. 146 с.

Додаткова література.

1. Парламентаризм в Україні та країнах Європи: історико-правова ретроспектива і сучасність: Матеріали 14-тої Всеукраїнської наукової конференції / Наукові конференції історико-правової проблематики. Вип. 14 / Терлюк І.Я. (упорядкування)/ ППО НУ «Львівська політехніка». Львів: Л.Прес, 2022. 224 с.
2. Кормич Л., Милосердна І., Прохоренко А. Сучасні політичні процеси : навч.-метод. посіб. для здобувачів першого (бакалавр.) рівня вищої освіти. URL. Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса : Фенікс, 2023. 58 с.
3. Елітознавство : підручник / кол. автор.; за ред. В. А. Гошовської, Л. Г. Комахи. 2-е видання, перероблене та доповнене. Київ: Вид-во «Центр учбової літератури», 2022. 220 с.
4. Пендюра М. М., Лапка О. Я., Калінюк А. Л. та ін. Правознавство : навч. посіб. К. : 7БЦ, 2022. 548 с.
5. Електронна демократія. Біла книга державної політики; за ред. С. Панцира. Київ, 2015. [Електронний ресурс] URL: <http://dialog.lviv.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronnademokratiya.pdf>.

6. Шаповал В.М. Конституційний контур парламенту : Посібник для народних депутатів України. К.: Друкарський дім Олега Федорова, 2019. 118 с.

7. Е-урядування та е-демократія. Навч. посібник у 15-ти ч. (За заг. ред. Семенченка А.І., Дрешпака В.М. К., 2017.

8. Пендюра М. М. Теорія держави та права. Курс інтерактивних лекцій. К. : 7БЦ, 2023. 468 с.

Адреси сайтів в INTERNET

1. Інституційний Репозитарій Білоцерківського НАУ. URL : <http://rep.btsau.edu.ua>.

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL : <http://www.nbuv.gov.ua>.

3. Навчальна он-лайн платформа БНАУ – Moodle. URL : <http://www.teach.btsau.net.ua>.

4. Пошукова система Google. URL : <http://www.google.com.ua/>

5. Вільна пошукова система Google Scholar. URL: <http://www.scholar.google.com.ua>.

6. Офіційний сайт Верховної Ради України. URL : <http://www.rada.gov.ua>

7. Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL : <http://www.kmu.gov.ua>.

8. Законодавство України. URL : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.

9. Центр правових досліджень гендерної політики. http://idpnan.org.ua/centr_ppravovih_problem_gendernoii_politiki.html.

10. Euro Nest Parliamentary Assembly: офіційний сайт: URL <http://www.europarl.europa.eu/euronest/en/home.html>.

11. Лабораторія законодавчих ініціатив: громадська організація : офіційний сайт. URL: <http://parlament.org.ua>.